

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראל זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רווחיים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרִשְׁת הַשְּׁבוּעַ בַּשַּׁלַח תש"ף

המעבר בניו בין (מ)גזרי (הירדן)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

קריעת ים סוף המופיעה בפרשתנו, הוא אחד המאורעות החשובים ביותר של סיפור יציאת מצרים. אם יציאת מצרים היא תהליך לידת העם (כפי שדימה זאת יחזקאל הנביא: "ומולדותיך ביום הולדת אתך לא כרת שרף ובמים לא רחצתך למשעי והמלח לא המלחת והחמל לא חתלת: ... ביום הולדת אתך: ואַעֲבֹר עֲלֶיךָ וְאָרָאךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדָמֶיךָ וְאָמַר לְךָ בְּדָמֶיךָ חַיִּי וְאָמַר לְךָ בְּדָמֶיךָ חַיִּי" (יחזקאל ט"ז ד-ו)), הרי שקריעת ים סוף משולה בתהליך הלידה לגזירת = חיתוך חבל הטבור. לאחר צליחת הים, בני ישראל נותקו ממצרים, בקרע שאין לאחותו (עיינו דברים י"ז טז). המעבר בים סוף חוזר על עצמו במעמד חציית הירדן, עם הכניסה לארץ ישראל, בהנהגת יהושע בן נון. (ניתן למצוא קוים מקבילים רבים בין שני המאורעות).

בדברינו, ננסה ללמוד על חציה נוספת של הירדן וחזרה אל ארץ ישראל המערבית, מאורע פחות מפורסם וגם ממנו ננסה ללמוד תובנות חשובות.

(לא נעסוק בחציות הירדן לשני הכיוונים על ידי אלישע, הראשונה כתלמידו ומלווהו של אליהו הנביא והשנייה לאחר הסתלקות אליהו, עיינו מלכים ב ב', בשני המקרים מופיע: "וַיִּפֶּה אֶת הַמַּיִם וַיַּחֲצוּ הַנָּה וְהַנָּה וַיַּעֲבְרוּ שְׁנֵיהֶם בְּתַרְבֵּה").

לאחר שמרד אבשלום נכשל, יצא דוד לדרכו חזרה אל כס המלכות בירושלים. כך מתאר הכתוב את מעבר הירדן: "וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ וַיָּבֹא עַד (מעברות) הַיַּרְדֵּן וַיהוּדָה בָּא הַגִּלְגָּלָה לְלֶכֶת לְקִרְיַת הַמֶּלֶךְ לְהַעֲבִיר אֶת הַמֶּלֶךְ אֶת הַיַּרְדֵּן: ... וַצִּלְחוּ הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: וְעָבְרָה הָעֵבֶרָה לְעִבְרֵי אֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ ... לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּעָבְרוֹ בַּיַּרְדֵּן" (שמואל ב י"ט טז-ט).

ננסה להבין מה פשר הביטויים וַצִּלְחוּ הַיַּרְדֵּן וְעָבְרָה הָעֵבֶרָה. וַצִּלְחוּ הַיַּרְדֵּן - תרגם יונתן וְגִזּוּ יַרְדֵּן אֶת הַמַּלְאָךְ. הסביר הרד"ק דבריו: "וגזו כמו ועברו" וראיה לכך מן הפסוק וְהַאֲנָשִׁים (חיילי מלך יריחו) רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם (אחרי שני המרגלים) דָּרְף הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעֲבָרוֹת (יהושע פרק ב' ז), שיונתן תרגם עַל הַמַּעֲבָרוֹת - 'על מגזתאי' (=על המעבר-מעברות הירדן). רש"י פירש לעומתו: "בקעוהו בתריסהו"ן" כלומר בקעוהו באמצעות מגניהם. לדעתו של רש"י, גם דוד המלך עבר את הירדן בחרבה, אלא שהפעם לא בדרך נס, אנשיו עצרו את שטף המים באמצעות בניית חומה, תוך שימוש במגניהם והירדן נבקע. בלשון זו מתואר הנס בפרשתנו: וַיִּשֶׁם אֶת הַיָּם לְתַרְבֵּה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם (שמות י"ד כא) (גם בביאורו לבראשית (כ"ב ג) פירש רש"י: וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלָה - 'תַּרְבֵּיגוֹם וַצִּלְחָה, כמו וַצִּלְחוּ הַיַּרְדֵּן, לשון בִּיקוּעַ" (אצלנו הוסיף רש"י באמצעות המגנינים)).

הרד"ק הציע גם: "או פירושו ובקעו וכמוהו פֶּן יִצְלַח כְּאֵשׁ בֵּית יוֹסֵף" (עמוס פרק ה' ו). ותרגום "ויבקע את עצי העולה" (בראשית פרק כ"ב ג) "ויצלח ית עאי דעלתא". לפירושו לצלוח פירושו לבקוע, וזו המשמעות של נבואת עמוס - ממלכת ישראל תבקע כשם שהאש בוקעת את העומד בדרכה ועוברת (הרד"ק צעד בעקבות אבן עזרא שם). לדעת הרד"ק דוד ואנשיו עברו במקום שלא היו בו מים. רלב"ג צעד בכיוון אחר: "כאלו בקעוהו מרוב עברם שם". לדבריו, המים לא נבקעו, אלא שמרוב אנשים המים לא נראו ולכן למתבונן מרחוק היה נדמה שכך קרה.

האברבנאל סלל דרך חדשה: "ר"ל שעברו הירדן לפנינו כעבדים לפני אדוניהם", כנראה שכוונתו היא שתומכי דוד ערכו לכבודו מסדר כבוד ואזי צִלְחוּ, משמעותו טקס לכבוד ההצלחה הגדולה של דוד עם סיום מרד אבשלום. (הרחבות נוספות בנושא יהיה ניתן לקרא בספרי החדש 'צפנת שמואל' מלכות דוד)

הבה נתפלל כי נצליח לצלוח את הימים הבאים עלינו לטובה, גם במניעת קריעת העם, וגם בבקיעת שורות אויבנו המנסים לקום עלינו.

לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשע"ט	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלבי"ע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ תמר ליכטנשטט האהובה יהי זכרה ברוך	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - נלבי"ע ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשע"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ גב' אסתר שמש ע"ה נלבי"ע כ' באב תשע"ז	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ גיטה ואברהם קליין ז"ל, (אברהם - נלבי"ע ב"ג עומר תשע"ט)				
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חַמַּדַּת הַדֶּף הַיּוֹמִי

מה מברכים על "שלוה" או על חיטה קלויה?

הרב עקיבא כהנא

בגמרא (לז עמוד א) מבואר שאדם שאוכל חיטה כשהיא בצורתה כמו שהיא, מברך בורא פרי האדמה. הגמרא לא כתבה מהי הברכה האחרונה שמברכים לאחר אכילת החיטה.

תוספות (ד"ה הכוסס חטה) והרא"ש (ברכות ו, ט) שאלו מהי ברכה אחרונה לאחר שאכל חיטים. ר"ת כתב בסידור שלו לברך ברכת מעין שלוש ולחתום "על האדמה ועל פרי האדמה". אך ר"ת חזר בו משום שלא מצאנו בשום מקום שמברכים ברכה זו. **תוספות כתבו בשם ר"י** שבגלל שיש להסתפק אם לברך ברכה אחרונה מעין שלוש או ברכת בורא נפשות, אין לאכול חיטה אלא בתוך סעודה שאוכל בה לחם. **הם הביאו שגם בירושלמי (ו, א)** משמע שיש להסתפק מהי הברכה האחרונה, ולכן אין לאכול חיטה בצורתה, אלא רק באמצע הסעודה.

תרומת הדשן (ל) הסביר שניתן לאכול חיטה דווקא בסעודה שאוכל בה לחם, ולא בסעודה שאוכל בה רק דברים אחרים: לא הייתה אפשרות לאכול פרי משבעת המינים ולהוסיף בברכת מעין שלוש "על האדמה ועל פרי האדמה", ואת ברכת בורא נפשות לפטור על ידי מאכל אחר שברכתו האחרונה בורא נפשות, משום שאין להוסיף לברכות שמברכים ממילא נוסח מיוחד רק כדי לפטור ספיקות.

הרשב"א (לו ע"א ד"ה ובברכה שלאחריהם) כתב שהברכה האחרונה של חיטה היא בורא נפשות, משום שאכילת חיטה בצורתה אינה אכילה חשובה (והביא טעם נוסף בשם הראב"ד). **הפרי מגדים (או"ח רח, ז) כתב** שחיוב ברכת מעין שלוש הוא בגלל חשיבות הפרי שנוזר בברכת מעין שלוש, והפסוק שייחס חשיבות לחיטה מדבר רק על מצב כשאוכלים אותה בצורה חשובה. **הפרי מגדים הסביר** שתוספות סברו שברכת מעין שלוש דרבנן, ולכן יתכן שתיקנו גם על חיטה בצורתה, כי כשתיקנו תיקנו על כל מין ומין, ולא רק במקרה שאוכלים מין זה כשהוא בחשיבותו. **לפי זה מסביר גם האגרות משה (ו, יח, ל) מדוע התוס' הציעו** שיש לפתוח בברכה ב"על המחיה" ולחתום ב"על האדמה": כי כיון שניזונים ממין החיטה נכון להתחיל את הברכה ב"על המחיה", אבל בחתימה יש להקפיד להזכיר את המאכל עצמו, ולכן יש לחתום בברכת "על האדמה" (**כתשובה לקושיית המאמר מרדכי או"ח רח**).

להלכה כתב הרמב"ם (ברכות ג, ב) שעל אכילת חיטה מברכים בורא נפשות. **וכך פסק השו"ע (או"ח רח, ד)** להלכה, אך כתב שראוי להחמיר ולא לאכול את החיטה אלא בסעודה.

האם אכילת שלוה נחשבת לאכילת חיטים שעליה דיברו הראשונים והשו"ע? **האגרות משה (או"ח ד, מד) כתב** שאכילת שלוה דומה לאכילת חיטה, למרות שאין אוכלים אותה עם קליפתה. ולמרות שהשלוה מיוצרת על ידי חימום של החיטה עד שהיא תופחת ותהליך זה מזכיר אפיית לחם, הרי שגם עיבוד זה מוזכר ברמב"ם לגבי חיטים שמברכים עליהם בורא פרי האדמה כברכה ראשונה, ולא בורא מיני מזונות. **כך גם הביא בספר וזאת הברכה (פרק יב, סעיף ג) בשם הגרש"ז** אויערבך והגר"ח"פ שיינברג (מהמשנה ברורה רח, יג) היה מקום ללמוד שברכתם בורא מיני מזונות). **לגבי ברכה אחרונה יש להחמיר** כדברי השולחן ערוך ולאכולה בתוך הסעודה, ונהגו לומר: "טוב פת חריבה ושלווה בה" (משלי יז, א).

סיכום: אדם שאוכל חיטה קלויה, יברך ברכה ראשונה בורא פרי האדמה. לגבי ברכה אחרונה פסק הרמב"ם שמברכים בורא נפשות. וכן דעת הרשב"א, שהסביר שאין לאכילה כזו חשיבות ולכן אין מברכים עליה "מעין שלוש". תוספות הסתפקו לגבי הברכה האחרונה, אולי תיקנו חכמים ברכה מעין שלוש, ולכן יש לאכול בתוך סעודה שאוכל בה לחם. השו"ע פסק שעיקר הדין כרמב"ם שמברכים בורא נפשות, אך הוסיף שראוי להחמיר לאכול בתוך הסעודה, כשיטת התוספות.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אסתר מיכל בת גיטל	ניר רפאל בן רחל ברכה	נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
יפה בת רחל יענטע	אסתר בת רחל	רבקה רינה בת גרונה נתנה
יהודית שרה בת רחל	מאירה בת אסתר	ויקי ויקטוריה בת דייזי

בתוך שאר חולי עם ישראל

<p>לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סג</p>	<p>לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
	<p>לע"י גב' לורין הופמן ז"ל לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>	<p>לע"י נורמן רוסק נלבי"ע בכ"ב באב לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>	

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

תשלום על מפות שאבדו במכבסה

'ארץ חמדה גזית' ירושלים - תביעות קטנות / כסלו תש"ף / תיק 79142

דיין: הרב עדו רכניץ

המקרה בקצרה: התובעת מטפלת באחזקת דירה שבעלות קרובת משפחתה, ומגיעה לדירה מדי פעם. בעבר היא מסרה פעם אחת כביסה לנתבע וקבלה אותה בחזרה על ידי שליח. במקרה זה, התובעת מסרה בעצמה בסוף חודש אדר שתי מפות כמעט חדשות למכבסה של הנתבע, לאחר קצת יותר מחודש היא חזרה לקחת את המפות, אך אלה לא נמצאו. התובעת דורשת פיצוי בסך \$1450 כפי שעלו המפות. לטענת התובעת היא הבהירה לנתבע שהיא גרה רחוק, והיה ברור שיתכן ותגיע מאוחר לאסוף את המפות. לטענתה התובע אמר לה שהוא יחפש את המפות, ולא אמר שהמפות אבדו. הנתבע טען שהתובעת לא אמרה לו שמדובר במפות יקרות כל כך, וכן שהוא לא זוכר שהתובעת אמרה שהיא גרה רחוק, לטענתו הוא שלח שליח שהניח ליד דלת הדירה את המפות, והציע להזמין את השליח לעדות. בהסכמת שני הצדדים העיד השליח בטלפון ואמר שאינו זוכר שהחזיר את הכביסה לדירה. בנוסף, טען הנתבע שיש תקנון למכבסה שהיה תלוי במקום בולט בזמן שהתובעת הביאה את המפות. התקנון קובע שיש לאסוף את הכביסה תוך 30 יום ולאחר מכן הנתבע אינו אחראי לכביסה, וכן שהאחריות של המכבסה היא עד פי 10 מעלות הניקוי. לדבריו, מדובר במקובל במכבסות באותה עיר. כיוון שהתובעת הגיעה למכבסה כדי לקבל את הכביסה אחרי יותר משלושים יום הוא אינו אחראי. התובעת השיבה כי התקנון לא היה תלוי בזמן שהיא מסרה את המפות, והיא אף הגישה סרטון לבית הדין המוכיח זאת. בנוסף, גם לפי התקנון הנוכחי יתכן שמדובר בשלושים ימי עסקים שטרם עברו כשהיא הגיעה. וכן ששלושים היום כללו את חג הפסח בו המכבסה הייתה סגורה, ולכן אין לספור את ימי הפסח. הנתבע השיב כי למרות שהיה שלט על המכבסה שהיא סגורה בפסח, בפועל, המכבסה עבדה בחיקוף נמוך.

פסק הדין: על הנתבע לשלם לתובעת 2,440 ₪ על הנזק ועל הוצאות משפט.

נימוקים בקצרה:

א. השאלה העובדתית - האם המפות הוחזרו והאם היה תקנון תלוי

בתחילה הנתבע טען כי הוא שאל את השליח וזה אמר לו שהשיב את המפות. כאמור, השליח העיד בעזרת טלפון עם רמקול במהלך הדיון, וטען שאינו זוכר שהחזיר מפות. בעקבות זאת, הנתבע שינה את גרסתו. זאת ועוד, הנתבע הציג בדיון צילום של התקנון תלוי, אולם התובעת הציגה סרטון שמראה שהתקנון לא היה תלוי בזמן שהיא הגיעה למכבסה. **לכן בית הדין קבע שהנתבע לא אמר אמת, ודינו כמי שהוחזק בשקר, ועל פי ההלכה יש לקבל את הטענות העובדתיות של התובעת, ובכלל זה את טענתה שהמפות עלו \$1450.**

ב. האם התקנון מחייב מדין מנהג המדינה

הנתבע הראה כי התקנון מפורסם באתר האינטרנט של המכבסה. כמו כן, בפני בית הדין הוצגו שלושה תקנונים של מכבסות אשר תוכנן דומה לתקנון של הנתבע, ולכן קבע בית הדין כי התקנון מחייב מצד מנהג המדינה. לטענת התובעת התקנון הוא בגדר "סעיף מקפח בחוזה אחיד" שאינו תקף לפי החוק. אלא שלדעת בית הדין לא מדובר בסעיף מקפח, משום שהגבלת האחריות שבתקנוני המכבסות, מאפשרת להן לקחת מהלקוחות תשלום נמוך על הכביסה בלי קשר לשוויה. אילו סעיף זה היה מבוטל, הרי שהמכבסות היו נדרשות להעלות את דמי הכביסה עבור פריטים יקרים. בדומה לכך, כבר חז"ל פטרו בתקנה סבל שנשא משא כבד ושברו, מתשלום על הנזק, שאם לא נאמר כך לא יהיה סבל שיסכים לשאת משאות יקרים תמורת תשלום נמוך כמקובל (שו"ע חו"מ ד, א). **לכן נראה שסעיף זה בחוזה אינו סעיף מקפח, ותקנון המכבסות המגביל את האחריות תקף.**

ג. אחריות הנתבע במקרה של אובדן מפה יקרה

דין הנתבע כשומר שכר, כדין כל אומן (משנה בבא מציעא ו, ו) וכפי שנפסק בשו"ע (חו"מ שו, א) דינו כשומר שכר החייב בגניבה ואבידה. ולכן, במקרה זו בו המפות אבדו הנתבע חייב בתשלום פיצוי. למרות זאת, לכאורה, היה מקום לפטור את הנתבע משום שלא ידע את שווי המפה. במקרה שנמסר לאדם חפץ לשמירה, והוא חשב שערכו נמוך יותר, נחלקו השו"ע (חו"מ רצא, ד) וקצות החושן (שם ד) האם עליו לשלם את לפי מה שחשב שהחפץ שווה או לפי ערכו האמיתי. אלא שבמקרה זה יש מקום לחייב לכולי עלמא, כיון שמדובר במכבסה שמגיעה אליה כביסה רבה, והיא לא מבקשת דיווח על שווי הפריט, הרי שהיא לוקחת בחשבון שיהיו גם פריטים יקרים. כאמור לעיל, במקרה זה יש הגביל את האחריות על פי התקנון של המכבסה. התקנון מגביל את האחריות לפי 7-10 ממחיר הניקוי במקרה של נזק. לא נזכר במפורש מה הדין במקרה של אבדה. בתקנונים אחרים נזכרת הגבלת אחריות גם במקרה של אבדה, ולכן לדעת בית הדין התקנון מגביל את האחריות גם במקרה של אבדה, מפני שהיא סוג של נזק. לכך יש להוסיף, כי בכל מקרה מדובר במפה משומשת אשר ערכה נמוך יותר ממפה חדשה. לכן אחריות הנתבע מוגבלת לפי עשרה מעלות הכביסה, ועל הנתבע לשלם 1,240 ₪.

ד. הוצאות משפט

הנתבע לא אמר אמת בבית הדין, ולכן בית הדין מחייב אותו במלוא האגרה בסך 200 ₪, ובסך 1,000 ₪ נוספים עבור ביטול זמנם של התובעת ובעלה.

למעבר לפסק הדין

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Cali, Colombia

קאלי, קולומביה

אדר א' תשנ"ב

לינה באכסנית-נוער נוצרית ותפילה באולם שיש בו צלבים

שאלה

מתכננים בע"ה נסיעה לשבת עם ילדי הקהילה. מקום הלינה הוא מחוץ לעיר במרכז "קמפינג", שבבעלות כת נוצרית "Presbyterian". המקום מנוהל כאכסנית נוער ומקבל קבוצות שונות ללון שם. אין שם צוות וגרה שם משפחה לא-יהודית לאחזקת ולשמירת המקום בלבד. האוכל לסעודות השבת נכין לפני"כ ונביא עמנו. המוסד אינו מנוהל כעסק עם רווחים לשם עבודת הפולחן שלהם. במקום אין פסלים היות ואינם דומים בזה לקתולים. הצלבים היחידים שראינו שם, עשויים ע"י לבנים המונחות בשינוי באולם התפילה שבמקום. רוב הקבוצות ששוכרות את המקום משתמשות באולם זה לכל מיני פעילויות אחרות ולא לשם פולחן, כך שאין שימוש הקבוע לע"ז. המקום מרוחק מן העיר וכן ממרכז הפולחן של הכת. בעבר הרחוק קבוצות שונות מן הקהילה השתמשו במקום למחנות וכדו'. האם מותר לנו להשתמש באולם עם הצלבים לשם תפילה או לכל דבר אחר, אם נכסה את הצלבים?

תשובה

ביחס לעצם שכירות המקום לשימוש הקהילה, נראה שהדבר מותר, אם אכן ברור שאין הרווחים קשורים לעניין הדתי של הכת הנוצרית, אלא הם מיועדים לשימוש פרטי (או אפילו ציבורי שאינו שייך לפולחנם)¹, ולא מצאנו שאסור לקנות או ליהנות מאדם גוי שעובד ע"ז כאשר אין מהנים על ידי זה את הע"ז. יותר בעייתי הוא השימוש באולם שבו צורות הצלב בוקעות מסידור הלבנים. אם האולם מוכר כ"אולם תפילה" שלהם, אזי אסור להיכנס לשם בשום פנים, וזאת גם אם בדרך כלל הוא משמש לצרכים אחרים, ורק במיעוט השימוש לפולחנם². אך אם האולם מעולם לא הוכרז כ"אולם תפילה", אלא הוא אולם סתמי שרק כאשר מתאכסנים במקום עובדי ע"ז³, הם משתמשים בו לתפילתם, כי אז יש מקום להקל ולהשתמש בו, וגם זה בתנאי שיכוסו כל צורות הצלב הניכרות מבניין הלבנים⁴.

¹ אם לא כן, הרי אסור להנות את הע"ז. ועיין שו"ע יורה דעה (סי' קמט). ובענין השתייכות הנוצרים לעובדי ע"ז, ראה להלן הערה 3.

² "אגרות משה" (אורח חיים ח"ד עמ' סט) כתב שאין להתיר לילדים לשחק באולם-תפילה דעכו"ם גם אם אין בו צורות, ושם יורה דעה (ח"ג סי' עז) כתב בפסקנות שאין לפתוח ישיבה בבניין השייך לנוצרים ואשר צלב גדול מתנוסס עליו.

³ רמב"ם (הלי ע"ז פ"ט ה"ד) כתב שהנוצרים הם עובדי ע"ז (אף שלשונו שם הוא: כנענים, ברור מן התיאור למי הכוונה, ומחמת הצנזורה התבטא כך), ואף שיש ראשונים החלוקים על כך, ויש אומרים שהם כעובדים ע"ז בשיתוף ובן נח אינו מצווה על השיתוף, מכל מקום נראה שמבחינת איסור הכניסה לבתי פולחנם אין בזה נפקא מינה. ועיין בעניין זה יותר באריכות "במראה הבזק" (ח"א תשובה נט; כב במהדורה הראשונה).

⁴ גם אם הצלב אינו צלם, הרי משמעותו ידועה וברורה, והוא סמלה ודגלה של עבודתם. וראה בפסקי הרב י"א הלוי הרצוג (שיצאו לאחרונה על ידי מוסד הרב קוק) (חלק יורה דעה סי' מט) שכתב, שיש להוציא מבתי הכנסת שטיחים המעוטרים בצורות של צלבים.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראל

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org